

Tomáš Špidlík

De kunst
het hart te zuiveren

uitgeverij
Betsaida
's-Hertogenbosch

Inhoud

Over de auteur	9
Inleiding	13
1	
Het mysterie van goed en kwaad	17
2	
De slang in het paradijs van het hart	23
3	
De waakzaamheid van het hart	37
4	
De onderscheiding der geesten	53
5	
De acht kwade gedachten	67
6	
Persoonlijke ervaring	85
7	
De psychosomatische methode van de hesychasten	95
8	
Bidden 'in het hart'	113
Epiloog: Paul Claudel: Het hart	129

Over de auteur

Een geestelijke vader of moeder is iemand die geestelijk leven – een leven in Gods Geest – genereert in een andere persoon. Het is iemand van wie we er niet aan twifelen dat hij of zij wordt bijgestaan door de Heilige Geest, iemand met een grote kennis van het menselijke hart. Het zijn mensen die tegelijkertijd opvallend wijs én opvallend normaal zijn. Over het algemeen hebben ze een goed gevoel voor humor en als het de ander tegenzit in het leven hebben ze oprecht verdriet samen met hem. Ze helpen de ander, net zoals een goede ouder, om in Gods Geest de mens te worden die door God bedoeld is. Als geestelijke vader of moeder weten ze zich bovenal en op de eerste plaats zelf kind van God en het is vanuit dit kind-zijn dat zij, met de hulp van God, in staat zijn de ander kind van God te laten worden, om het nieuwe leven in hem, ontvangen in het doopsel, tot bloei te laten komen. Tegenwoordig, en zeker in het Westen, zijn deze mensen niet zo heel gemakkelijk te vinden. Maar pater Špidlík, de auteur van dit boekje, was zo iemand.

Tomáš Špidlík werd op 17 december 1919 geboren te Boskovice in het huidige Tsjechië. Na de middelbare school ging hij filosofie en literatuur studeren aan de universiteit van Brno. Een jaar later brak echter de Tweede Wereldoorlog uit en moest hij zijn studie afbreken. In hem groeide het verlangen om jezuïet te worden en in 1940 trad hij in het noviciaat in Benešov, nabij Praag, in. Tijdens de oorlog moest hij zijn studies regelmatig onderbreken om dwangarbeid te verrichten, eerst voor de Duitsers, daarna voor de Roemenen en weer later voor de Russen. Na de oorlog vertrok hij naar Nederland om er theologie te studeren in Maastricht. Hier werd hij in 1949 tot priester gewijd. Het jaar erna verbleef hij in Firenze omwille van zijn geestelijke vorming als jezuïet, en in 1951 werd hij gevraagd om naar Rome te komen om er voor de Vaticaanse Radio te werken. Hij zou vervolgens de rest van zijn leven in Rome blijven. Bij de Vaticaanse Radio maakte hij programma's voor de landen achter het IJzeren Gordijn en verwierf hij faam met zijn preken die in meerdere talen werden vertaald. Gedurende 38 jaar was hij verantwoordelijk voor de geestelijke vorming van priesterstudenten op het pauselijk college Johannes Nepomuc (voorheen het Boheems seminarie). Al die tijd bleef hij ook studeren. Met name de oosters-christelijke theologie en spiritualiteit genoten zijn interesse

en hij werd een groot expert op dit gebied. Het is mede dankzij hem dat we tegenwoordig niet alleen de geschiedenis van deze spiritualiteit bestuderen, maar dat we ook kunnen spreken van een coherente theologische benadering. Het werk van pater Špidlík is de vrucht van vele jaren van onderzoek en reflectie, maar hij stond ook open voor de laatste culturele ontwikkelingen. Met deze houding bestudeerde hij de oosters-christelijke spiritualiteit, die een bron van vitaliteit kan zijn voor de wereld van vandaag. Hij bleek in staat zowel verbanden te leggen tussen de theologie en het dagelijks leven, alsook deze toegankelijk te maken voor een breed publiek. In 1990 ging hij met emeritaat, maar hij bleef lezingen geven voor grote groepen belangstellenden. Ook maakte hij vele reizen, bijvoorbeeld naar zijn geboorteland Tsjechië en naar Rusland, waar hij ontvangen werd in het Kremlin. In 1991 verhuisde hij naar het Centro Aletti, een bijzonder apostolaat van de jezuïetenorde, waar de oosters-christelijke traditie bestudeerd wordt in samenhang met eigentijdse problemen. De rest van zijn leven zou Špidlík in het Centro Aletti blijven. Als geestelijk vader zou hij er heel wat geestelijke kinderen voortbrengen, waarvan velen op hun beurt zelf weer geestelijke vader of moeder van anderen zouden worden. In maart 1995 preekte pater Špidlík de Geestelijke Oefeningen voor

paus Johannes Paulus II en de kardinalen van de curie. Acht jaar later creëerde de paus hem tot kardinaal. Kardinaal Tomáš Špidlík sj, groot kenner van de oosters-orthodoxe en ignatiaanse spiritualiteit en inspirator van het Tsjechische volk tijdens de communistische onderdrukking en een vader voor velen, overleed op 16 april 2010.

Špidlík liet vele publicaties na, maar één van zijn bestverkochte werken is *De kunst het hart te zuiveren*, een klein, mooi en eenvoudig voorstel tot de opbouw van een geestelijk leven door middel van onderscheiding en gebed van het hart. Als een echte vader neemt hij in dit boekje de lezer bij de hand en doorloopt met hen de verschillende fases en facetten van gebed en onderscheiding. Het is geschreven in de vorm van vraag en antwoord. De vragen komen voort uit wat hem in de loop van zijn leven als geestelijk vader werd voorgelegd.

Deze Nederlandse vertaling verschijnt bij gelegenheid van de honderdste geboortedag van pater Špidlík en de zeventigste verjaardag van zijn priesterwijding in Nederland.

Moge deze vertaling een handreiking zijnerzijds zijn voor iedereen die oprecht zoekt naar een zuiver hart, naar een persoonlijke dialoog met de Heer en naar een waarlijk christelijk bestaan in het gewone dagelijks leven.

Noortje van Seters

1

Het mysterie van goed en kwaad

Wat is de oorsprong van het kwaad?

Dit is een vraag die de mens zichzelf altijd al heeft gesteld, zelfs wanneer hij ervan overtuigd is dat het probleem van het kwaad uiteindelijk een mysterie is. Schematisch gezien kunnen we, voorafgaand aan het christendom, drie verschillende fundamentele antwoorden op een dergelijke vraag formuleren:

Het antwoord van het kosmisch dualisme: er zijn twee soorten krachten in de wereld die tegen elkaar strijden: die van de goede goden en die van de kwade goden, van het licht en van de duisternis. Het goede lijkt sterker, maar de strijd tegen het kwaad is eeuwig.

Het antwoord van het antropologisch dualisme: goed en kwaad zitten in de mens. Hun strijd manifesteert zich als de tegenstelling tussen lichaam en geest. De verlangens van het lichaam leiden ons naar het kwaad, de geest verheft ons naar het hogere. Maar door ascese, dit is door oefening, kan

de mens de invloed van het vlees verminderen en zo de geest versterken.

Het antwoord van het morele dualisme: het is niet het lichaam op zich dat tot het kwaad leidt, maar de passies (hartstochten). De deugd bestaat er dus in de passies te overwinnen en te leven volgens de rede.

Kunnen we de uitleg van een kosmisch dualisme aannemen?

Dit idee, dat typisch is voor de oude oosterse religies, wordt weerspiegeld in de sprookjes, die gelden als de oudste geschriften van de menselijke literatuur. De sprookjes bevatten goede feeën, slechte heksen en prinsesjes die vechten met draken. Kinderen luisteren graag naar deze verhalen omdat er een duidelijk onderscheid gemaakt wordt tussen wat goed en wat kwaad is en aan het einde manifesteert het geloof zich in de overwinning van het goede. Toch is deze opvatting ten diepste en uiteindelijk in tegenspraak met de christelijke openbaring. Alles wat bestaat is door God geschapen en alles wat God geschapen heeft is goed. Daarom kan een kracht van het kwaad, die onafhankelijk is van God en parallel aan hem, niet worden erkend. Zo ook kan een wezen dat van in het begin kwaad van natuur is, niet bestaan.